

C. PROCESNÝ PRIEBEH SONÁTOVEJ FORMY.

Expozícia (Exp.)

Hlavné znaky: **tematický dualizmus alebo pluralizmus** (obsahuje 2 alebo viac tém)

stavebná otvorenosť – výstavba je nesymetrická, v rámci expozície sa žiadna z tém nereprizuje (ak počujeme tematicky príbuznú hudbu, tak iba v úsekoch pomocnej hudby, čo nepovažujeme z hľadiska formy za podstatné)

tonálna otvorenosť – končí v kontrastnej tónine väčšinou na tonike

evolučnosť sa prejavuje **predovšetkým v úsekoch pomocnej hudby**, ktorá rozvíja tematický materiál alebo prináša kontrastné hudobné prvky

Hlavná oblasť Hlavná téma (HT) výrazná hudobná myšlienka v hlavnej tónine

- periodická
- pravidelná

(8|12|16)

tvorí ju veta alebo niektorá z malých foriem (zvyčajne značne modifikovaná), zvyčajne má stavbu evolučnej vety (veta rozvinutá z jadra)

du. / zatv.

Spojovací úsek diel pomocnej hudby, má modulačný charakter; má 2 funkcie:

(medziveta)

- dopovedať alebo doplniť hlavnú tému (HT) – ak dopovedá HT, rozvíja tematický materiál HT = vzniká tematický spojovací úsek; ak dopĺňa HT, prináša vlastné motívy = vzniká netematický spojovací úsek
- postupne pripraviť nástup kontrastnej témy pomocou modulácie

Kontrastná oblasť

Kontrastná téma (KT)

- rovnaký motív ale veľmi modifikovaný

tvorí ju najčastejšie veta, opakovaná veta alebo súvetie; je kontrastná v pohybe a charaktere

Rozšírenie s gradáciou, vrcholom a kadenciou

- bgradlhšia

rozšírenie býva **vonkajšie** (nastáva po kadencii kontrastnej témy) alebo **vnútorné** (nastáva pred kadenciou; v tomto prípade je celá kontrastná oblasť budovaná ako jedna vnútorne rozšírená veta)

vrchol gradácie je zároveň vrcholom Expozície (znaky vrcholu: stupňujúca sa alebo silná dynamika, krátke rytmické hodnoty, vysoké polohy)

kadencia v kontrastnej tónine uzatvára Kontrastnú oblasť a oddeľuje ju od oblasti záverečnej

Záverečná oblasť

jej úlohou je upokojiť hudobný proces po vrchole Expozície, má kódový charakter, prebieha v kontrastnej tónine

- záverečná téma – výraznejšia myšlienka v rozsahu jednej vety
- kóda Expozície
- záverečná téma s kódom

↓ uzavretá

- u kontr. tónine
- neprináša nové prvky

E. **MODIFIKÁCIE SONÁTOVEJ FORMY.**

Všeobecné (celkové) modifikácie SF:

1. **Introdukcia**, ktorá nie je iba pridaným dielom, ale je **tematickou súčasťou formy** (napr. LVB 8/1 Patetická)
2. **Sonátová forma s dvoma expozíciami** (dvojitá expozícia). Nachádzame ju najmä v sólových koncertoch. Najprv orchester odohrá skrátenú verziu expozície, následne sólista uvedie celú, plnohodnotnú verziu.
3. **Sonátová forma bez rozvedenia** = Starosonátová forma
4. **Sonátová forma bez reprízy**. Namiesto reprízy je zaradená tematická kóda, alebo skladba pokračuje ďalšou časťou sonátového cyklu.
5. Kóda celej formy sa rozrastie natoľko, že **sa stane druhým rozvedením s náznakom druhej reprízy** (4- alebo 5-dielna forma)
6. **Sonátová forma s epizódou namiesto rozvedenia**. Namiesto rozvedenia alebo niektorého z jej úseku je pridaná samostatná forma prinášajúca celkom novú hudobnú myšlienku.

Modifikácie Expozície SF:

1. **Navýšenie počtu tém** 2 kontrastné témy (LVB 3/1); namiesto 1 hlavnej témy zaznie tematická skupina (FMB: Sen noci svätajánskej); členitá záverečná oblasť (napr. LVB 4/1)
2. **Skrátenie Expozície** Vynechá sa kontrastná a záverečná oblasť, spojovací úsek tým pádom preberá funkciu gradácie, prípadne vrcholu
3. **Monotematizmus** Namiesto kontrastnej témy prichádza opäť hlavná téma, no v kontrastnej tónine, prípadne zaznie v odlišnom charaktere. Tematický kontrast prinášajú úseky pomocnej hudby.

Modifikácie Rozvedenia SF:

1. **Epizóda namiesto Rozvedenia** Samostatne budovaná forma statického charakteru (bez vývoja hudobného materiálu, bez modulačného priebehu), ktorá nahrádza Rozvedenie alebo niektorú z jeho fáz (napr. LVB 1/4)
2. **Klamná repríza v Rozvedení**
3. **Skrátené Rozvedenie** Má nepomerne kratší rozsah ako Expozícia (napr. LVB 5/3)

Modifikácie Reprízy SF:

1. **Porušenie tonálnej centralizácie** Niektorá z tém zaznie v inej ako hlavnej tónine.
2. **Voľná Repríza** Obsahuje príliš veľa stavebných zmien.
3. **Repríza začína v inej ako hlavnej tónine**
4. **Skrátená Repríza** Vynecháva sa niektorá tematická oblasť.
5. **„Zrkadlová“ Repríza** Zmenené poradie tém (napr. kontrastná, záverečná, hlavná)